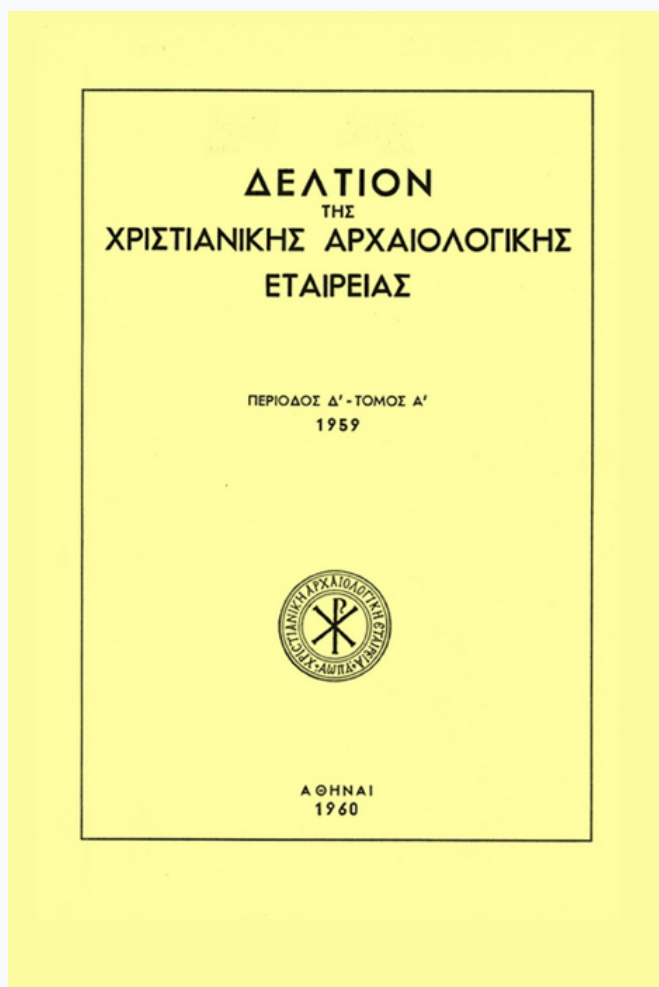

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 1 (1960)

Δελτίον ΧΑΕ 1 (1959), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Νίκου Βέη (1883-1958)

Δημήτριος Ευαγγελίδης

Σωτήριος Ι. ΔΑΚΑΡΗΣ

doi: [10.12681/dchae.715](https://doi.org/10.12681/dchae.715)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΔΑΚΑΡΗΣ Σ. Ι. (1960). Δημήτριος Ευαγγελίδης. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 1, 155–158.
<https://doi.org/10.12681/dchae.715>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δημήτριος Ευαγγελίδης

Σωτήριος ΔΑΚΑΡΗΣ

Δελτίον ΧΑΕ 1 (1959), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Νίκου
Βέη (1883-1958)

ΑΘΗΝΑ 1960

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Τὴν 22αν Νοεμβρίου 1959 ἀπεβίωσε μετὰ βραχεῖαν ἀσθένειαν ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Ἑθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν, ἀρχαιολόγος, αἰσθητικὸς καὶ κριτικὸς τῆς Τέχνης, Δημήτριος Εὐαγγελίδης.

Ὁ αἰφνίδιος θάνατος, εὐρὼν αὐτὸν ἐν θαλερῷ γήρατι καὶ ἐν ἐπιστημονικῇ δραστηριότητι, κατέθλιψε τὸν κόσμον τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Τέχνης, ὃχι μόνον διότι ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς ὑπῆρξε πιστὸς καὶ ἀκαταπόνητος θεράπων τῆς Ἐπιστήμης, τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ ἀπλότης καὶ ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων του καὶ ὁ μειλίχιος χαρακτήρ κατέκτησαν ὅσους τὸν εἶχον προσεγγίσει.

Ἡ ἐπὶ τρεῖς περίπου δεκαετίαι, μετὰ μικρᾶς μόνον διακοπῆς, διδασχὴ του ὡς ἱστορικοῦ τῆς Τέχνης εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ εἰς τὸ Ἑθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, ἡ πολυσχιδὴς δρᾶσις του εἰς ὀργανισμούς, ἐπιτροπὰς καὶ συμβούλια, σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν Τέχνην, κατέστησαν τὸν θανόντα καθηγητὴν πανελληνίως γνωστὸν καὶ συμπαθῆ.

Ἐγεννήθη εἰς τὴν ἱστορικὴν κώμην Πλαίσιον (Πλεσίβιτσα) Φιλιατῶν τῆς Ἡπείρου τὸ ἔτος 1888. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐξέμαθεν εἰς τὴν γενέτειράν του. Ἀπεφοίτησεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου τῆς Φιλιππουπόλεως τῆς Βουλγαρίας, ἔνθα ἤκμαζε τότε ἡ ἑλληνικὴ παροικία. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν, εἰσελθὼν μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν Ὑπηρεσίαν. Εἰργάσθη ἀρχικῶς πλησίον τοῦ μεγάλου διδασκάλου Χρ. Τσουντα ἐν Μυκῆναις καὶ τοῦ Καββαδίου ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἀκολούθως δὲ διωρίσθη ἔφορος Ἀρχαιοτήτων Σπάρτης, καὶ μετ' ὀλίγον ἔφορος Μυτιλήνης. Βραδύτερον μετέβη δις εἰς Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν δι' εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Μονάχου, τοῦ Βερολίνου καὶ τῶν Παρισίων.

Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1930 ἐξεφώνησε τὸν ἐναρκτήριον λόγον ὡς ἔκτακτος καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τὸ ἔτος 1941 ἐδίδαξεν ὡς τακτικὸς καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς μακεδονικῆς πρωτευούσης Ἱστορίαν τῆς Τέχνης. Διὰ λόγους ὑγείας ἠναγκά-

σθη τότε νὰ παραιτηθῇ, ἀναλαβὼν ἐπ' ὀλίγον τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, βραδύτερον δὲ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἑθνικῆς Πινακοθήκης. Ἀκολούθως ἐδίδαξεν Ἱστορίαν τῆς Τέχνης εἰς τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, ἀποχωρήσας τὸ 1958 λόγῳ ἡλικίας.

Πλούσιον καὶ πολύμορφον ὑπῆρξε τὸ πνευματικὸν ἔργον τοῦ ἀπελθόντος καθηγητοῦ, καρπὸς πολυχρονίου ἐρεῦνης καὶ παιδείας προσωπικότητος πολυέδρου καὶ ὀρίμου. Ἦδη αἱ πρῶται ἔρευναι προαναγγέλλουν τὸν εὐρὺν κύκλον τῶν ἐπιστημονικῶν ἐπιδιώξεών του καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς καθολικότητος ἐν τῇ ἐρεύνῃ. Ἀποσταλεῖς παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κατὰ τὸ ἔτος 1913 εἰς τὴν μόλις ἀπελευθερωθεῖσαν Ἑπείρου, πρὸς μελέτην καὶ καταγραφὴν τῶν ἀρχαιοτήτων μέχρι καὶ τῆς Βορείου Ἑπείρου, ἐδημοσίευσε τὰς παρατηρήσεις του, περὶ τῶν μεσαιωνικῶν μνημείων τῆς νήσου τῶν Ἰωαννίνων (Ν. Ἑλληνομνήμων), παραλλήλως δὲ τὰ ἀρχαῖα εὐρήματά του εἰς τὴν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1914.

Συγχρόνως ὁ Δ. Εὐαγγελίδης εἶχε τὴν δωρεὰν τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Κατὰ τὴν πρώτην φάσιν τῆς ἐπιστημονικῆς σταδιοδρομίας του ἐδημοσίευσε, ὑπὸ τὸ καλλιτεχνικὸν ψευδώνυμον Μήτσης Κалаμάς, στίχους καὶ διηγήματα πλήρη εὐαισθησίας καὶ ἀρμονίας (περιοδικὸν «Νουμᾶς», «Ἠγησώ», «Γράμματα»). Τὸ χάρισμα τοῦ ποιητικοῦ λόγου, καλλιεργηθὲν σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως, ἐξεδηλώθη βραδύτερον, κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς πνευματικῆς ὀριμότητος, ἰδίᾳ μάλιστα μετὰ τὴν μαθητείαν του πλησίον τοῦ μεγάλου αἰσθητικοῦ τῆς Τέχνης Wöfflin, διὰ τῆς στροφῆς πρὸς τὴν μελέτην τῆς νεωτέρας Τέχνης. Πολυάριθμα ἄρθρα, δημοσιευθέντα εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, εἰς ἑλληνικὰ καὶ εἰς ξένα περιοδικά, εἰς τὴν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείαν, ἀναλύουν καὶ προβάλλουν τὴν ἑλληνικὴν Τέχνην καὶ τοὺς Ἑλληνας καλλιτέχνας.

Εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ διακρίνῃ τὸ γνήσιον εἰς τὴν Τέχνην καὶ τὸν ἀληθῆ καλλιτέχνην. Εἰς ἀναγνώρισιν τῆς νέας ταύτης ἱκανότητος προσεφέρθησαν εἰς αὐτὸν τιμητικαὶ θέσεις εἰς συμβούλια, ἐπιτροπὰς, ὀργανισμούς. Ὡς Πρόεδρος τοῦ Διεθνοῦς Συνδέσμου τῶν Κριτικῶν τῆς Τέχνης, συμμετέσχεν ἐνίστε ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς διεθνή συνέδρια καὶ εἰς συμβούλια διεθνῶν καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων.

Εἶναι συγκινητικὸν τὸ ἐνδιαφέρον του νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς Ἑλληνας καλλιτέχνας. Εἶναι ἀρκετὸν νὰ μνημονευθῇ ἡ ἐπίμονος προσπάθειά του, ὅπως προσεγγίσῃ καὶ μεταπέισῃ τὸν μεγάλον ἐκεῖνον ἐρημίτην καλλιτέχνην, τὸν Παρθένν, ἵνα ἀποδεχθῇ καὶ θέσῃ ὑποψηφιότητα ὡς Ἀκαδημαϊκός.

Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὰς καλλιτεχνικὰς προεκτάσεις, ὁ ἐπιστήμων Δ. Εὐαγγελίδης οὐδέποτε ἐγκατέλειψε τὸ κύριον ἔργον τοῦ ἀρχαιολόγου. Ὡς

ἔφορος Ἀρχαιοτήτων ἀνέσκαψεν εἰς Μυκήνας καὶ Λέσβον, δημοσιεύσας εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα μελέτας, περὶ τῶν γεωμερικῶν ἀγγείων τῶν Μυκηνῶν, περὶ τῶν λακωνικῶν ἀγγείων, περὶ τῶν ἀνθεμίων τῶν στηλῶν καὶ τῶν ἀρχαϊκῶν αἰολικῶν κιονοκρανῶν τῆς Κλοπεδῆς Λέσβου. Κυρίως ὁμως αἱ ἔρευναι τοῦ ἐστράφησαν πρὸς τὴν Ἥπειρον, τὰς ὁποίας διεξήγαγε κατὰ τὰ ἔτη 1929-1933, 1935, 1939, 1952-1959. Μὲ κέντρον τὴν Δωδώνην (1929-1935) ἐπεκτείνει τὴν ἔρευνάν του πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Ἀγνωστα βυζαντινὰ καὶ μεταβυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Κωστανίανης καὶ τῆς Οὐζντίας (Πέντε Ἐκκλησίαι) καθίστανται ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίδου τὸ πρῶτον γνωστὰ (Ἥπειρ. Χρον. 1931). Εἰς τὸ Ραδοτόβι ἐπεσήμανε σημαντικὸν ἀρχαῖον ναόν, βραδύτερον ταυτισθέντα πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ἀρείου Διὸς τῆς Πασσαρῶνος. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Παραμυθιάς ἀνακαλύπτει βυζαντινοὺς ναοὺς, εἰς Γαρδίκιον, Τουρκοπάλουκον καὶ Πετροβίτσαν.

Σημαντικώτεραι ὁμως ὑπῆρξαν αἱ ἔρευναι εἰς Δωδώνην, ἔνθα τὸ πρῶτον ἡ σκαπάνη ἀπεκάλυψε λείψανα τοῦ προϊστορικοῦ πολιτισμοῦ, διευρύναντα πρὸς τὰ ἄνω τὴν ἱστορίαν τῆς λατρείας κατὰ μίαν χιλιετηρίδα. Ἐκτὸς τῶν συντόμων ἐκθέσεων τῶν ἀνασκαφῶν τούτων (Π.Α.Ε. 1929-1932), αἱ « Ἥπειρωτικαὶ ἔρευναι » (Ἥπειρ. Χρον. 1935) συνοψίζουν τοὺς καρποὺς τῶν ἐργασιῶν του τούτων. Μετὰ μακρὰν διακοπὴν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἥπειρον (1952), ἵνα συνεχίσῃ τὰς ἐρεῦνας του εἰς Δωδώνην καὶ τὴν λοιπὴν Ἥπειρον. Ἀνέσκαψε τὸν ναὸν τοῦ Ἀρείου Διὸς εἰς τὸ Ραδοτόβι, τὸν ἐρειπωμένον βυζαντινὸν ναὸν εἰς Γλυκὴ τῆς Θεσπρωτίας, κυρίως ὁμως ἐρευνᾷ τὴν Δωδώνην, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ γράφοντος τὰς γραμμὰς ταύτας. Τὰ πορίσματα τῆς ὀριστικῆς ἀνασκαφῆς του εἰς Δωδώνην, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκδοθοῦν προσεχῶς ὑπὸ τοῦ συνεργάτου του εἰς εἰδικὸν τόμον περὶ Δωδώνης, εἶναι σημαντικὰ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἱεροῦ.

Ἀποδεικνύεται ὅτι ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου π.Χ. αἰ. ἡ λατρεία τοῦ Διὸς ἡσκεῖτο ὑπαιθρίως. Τὸν ἱερὸν χώρον περὶ τὴν δρυὴν περιέβαλλε κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους σειρὰ χαλκῶν τριπόδων μετὰ λεβήτων, μόλις δὲ κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰ. ἡ λατρεία ἀποκτᾷ ταπεινὸν λατρευτικὸν οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον, διαρκοῦντος τοῦ 3ου π.Χ. αἰ., διαμορφοῦται εἰς μνημειακὸν περίκλειστον, ἐσωτερικῶς περιστυλὸν οἰκοδόμημα (Ε). Τὴν ἀρχαίαν λατρείαν διεδέχθη περὶ τὸ τέλος τοῦ 4ου μ.Χ. αἰ. ἡ χριστιανικὴ λατρεία, μὲ τὰς δύο Βασιλικάς, τὴν πρώτην τοῦ 5ου αἰ. καὶ τὴν μεγαλυτέραν τρίογκον τοῦ 6ου αἰ. Παραλλήλως μελετᾷ τὸν βυζαντινὸν ναὸν τοῦ Γαρδικίου Θεσπρωτίας (Ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἥπειρον 1954), τὸν Ἅγιον Δημήτριον εἰς Τουρκοπάλουκον, ἀνασκάπτει εἰς τὸ θέατρον τῆς Μυτιλήνης, ἐκδίδει τὴν μελέτην « Ἡ Παναγία τῶν Χαλκῶν », ἡ ὁποία, παρὰ τὰς μερικὰς ἀδυναμίας, ὀφειλομένης εἰς τὴν ἐξασθένεισιν τῆς μνήμης του, εἶναι ἔργον ἐπιστήμονος καὶ αἰσθητικοῦ.

Ἦλθε διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν Ἑπειρον τὸ θέρος τοῦ 1959, ἐξηντημένος ἐκ τῆς μακρᾶς ἀσθενείας, ἵνα συνεχίσῃ τὰς προσφιλεῖς ἀνασκαφάς του εἰς Δωδώνην καὶ συμπληρώσῃ τὴν μελέτην του, ἐκδιδομένην εἰς τὸν παρόντα τόμον τοῦ Δελτίου τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἀναφερομένην εἰς τὰς ἀγιογραφίας τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος εἰς Βελτισίταν (1568) καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Κράψης (1563).

Τὸ σοβαρὸν καὶ μακροχρόνιον ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Δωδώνης, τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Ἑπείρου ὑπῆρξαν ἡ ἀφετηρία καὶ τὸ τέμας τῆς πεντηκονταετοῦς περιόδου ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης του. Ὁ μεγάλος Ἑπειρώτης ἤρχισε καὶ ἔκλεισε τὸν κύκλον τῆς ἐπιστημονικῆς του ζωῆς εἰς τὸν τόπον ἔνθα εἶδε τὸ φῶς, πάντοτε μὲ τὴν αὐτὴν ἀγάπην, πάντοτε μὲ τὴν αὐτὴν εὐρύτητα διανοίας. Εἶναι καὶ τοῦτο ἴδιον τῆς εὐρείας προσωπικότητος καὶ τῆς καθολικότητος τῆς σκέψεως τοῦ ἀπελθόντος Δ. Εὐαγγελίδου. Ἡ πολυμέρεια καὶ αἱ προεκτάσεις τῶν ἐπιστημονικῶν διαφερόντων του, ἀναφερομένων εἰς ἀντικείμενα ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι τῆς συγχρόνου Τέχνης, παρουσιάζουν ἀξιοθαύμαστον ἐνότητα, διότι τὸ καλὸν εἶναι ἡ ἀληθὴς οὐσία τῆς Τέχνης, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὁποίας παρέμεινε πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος θεράπων ἐπὶ μίαν πεντηκονταετίαν ὁ ἀείμνηστος Δημήτριος Εὐαγγελίδης.

ΣΩΤ. Ι. ΔΑΚΑΡΗΣ